

Milý příteli,

Dnes jsem se šhtěl vrátit k jedné Tvé otázce, kterou jsem zatím nechal nějak stranou, ale která je neobyčejně důležitá pro posouzení každého společenského systému a vládního režimu. Je to otázka práva na práci. V naší Ústavě je to práva zaručeno v čl. 21 odst. 1, kde je zároveň zaručeno právo na odměnu za vykonanou práci. V odstavci 2 se podtrhuje, že obě tato práva jsou zajištěna celou socialistickou hospodářskou soustavou, která nemá hospodářských krizí ani nezaměstnanosti. Podle Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech uznávají smluvní strany "právo na práci, které zahrnuje právo každého na příležitost vydělávat si na živobytí svou prací, kterou si svobodně vybere nebo přijme." /čl.6, odst. 1/.

Tak tedy vypadají u nás zákonné záruky. Jak vypadá sama skutečnost, jak vypadá praxe? Bohužel nejsou po ruce statistiky, protože prostý občan takové věci, týkající se základních rysů našeho společenského, hospodářského /a kulturního/ života zná jen z doslechu, ze setkání s jednotlivými případy a z okruhu svých známých. Přesto bych mohl jmenovat několik desítek případů, kdy je občanům upíráno právo vykonávat práci, kterou si svobodně vybrali nebo přijali: literární vědci dělají hlídače, spisovatelé pracují jako recepční v hotelu, hudební vědci myjí nádobí v hostinci, novináři pracují jako topiči, vědečtí pracovníci myjí výkladní skříně, faráři dělají skladníky nebo řidiče v sanitce, kandidáti věd organizují sběr kožek atd., atd. - existují početné další, neméně absurdní kombinace. Ale neméně důležité než okamžitý průřez jsou průběhy jednotlivých životních osudů v čase. Zmíním se alespon o svých vlastních zkušenostech v tomto směru; snad se nemusím proto omlouvat. Svůj případ znám totiž lépe než jiní; a mám za to, že jím lze vše potřebné ilustrovat.

Když jsem /koncem roku 1952/ dostudoval, zcela marně jsem sháněl zaměstnání několik měsíců. I když to vypadalo v řadě případů velmi nadějně, vše skončilo, když za mnou /resp. do příslušného podniku/ přišel posudek z fakulty, vypracovaný svazáckým výborem. Konečně jsem nazřel, že se tohoto dědictví musím nějak zbavit, a nastoupil jsem jako pomocný dělník v nár. podniku Stavobet v Jinonicích. Tam jsem krátký čas dělal zednického přidavače a potom jsem pracoval jako kopáč v několika metrech hlubokých výkopech, nakonec pak jako člen betonářské party. Na podzim jsem nastoupil vojenskou službu; když jsem se po dvou letech vrátil, měl jsem slušný posudek, ale situace se stejně opakovala. Několik měsíců jsem zůstal zase bez trvalého zaměstnání. Protože jsem měl v té době už /zatím jedno/ malé dítě, s nímž byla má žena doma, musel jsem při shánění místa vydělávat překlady, korekturami a pod. To byly ovšem ještě proti dnešku skvělé poměry, protože to nikdo nehlídal a nikdo nikdy nezakazoval podnikům, aby mi tyto dost špatně honorované práce na smlouvu o dílo zadávaly. A náhle se na mne usmálo štěstí. Při jednání /neúspěšném/ v jednom výzkumném ústavu jsem se náhodou dozvěděl, že v jiném, neďalekém hledají někoho pro dokumentaci. Dopadlo to nakonec dobře: po třech měsících od návratu z vojenské služby jsem byl konečně zaměstnán /za asi 900,- Kčs hrubého platu, který mi však po několika měsících byl zvýšen při resystemizaci/. V tomto ústavu jsem zůstal přes dvanáct let. Za tu dobu jsem většinu svého volného času věnoval shánění a studiu odborné filosofické literatury; spoustu času mi také zabralo pořizování mikrofilmů, knih nebo článků, které jsem dostal do ruky jen na krátkou dobu, která nestačila ani k letnému přečtení, natož k prostudování. Ženě, která byla řadu let doma s malými dětmi, jsem téměř vůbec nepomáhal. Abych měl větší klid, vstával jsem ve tři hodiny ráno nebo v půl čtvrté; večer jsem chodil spát s dětmi, nezdívka i dříve. Víc než deset let jsem takto pracoval na dvě směny. Během let mi začaly vycházet recenze a drobné, později i větší články. Tu a tam leccos pozastavila cenzura, někdy už šéfredaktor časopisu. Pak jsem se v roce 1968 dostal do Filosofického ústavu